

El mot apareix en formes alterades o aberrants en orlons comarques. A Mallorca, terra on n'hi ha de veres, es manté en la forma correcta i literària en ús pagesívol: *Sa Coma des voltó* és una de les grans clotrades que baixen del Puig de Galatzó (Calvià, 1964).⁵ També en part del Princ., si bé aquí se li forma vulgarment un plural *voltons*: «en terra aubacs turons / ... / y lleixes hon les àligues niaven y'ls *voltons*», *Atl.*, en l'orig. de 1877, IX, 23.4, però ho eliminà rentant el vers (ja en l'ed. de 1877).

En els parlars del català extrem-occidental i tots els del Nordoest, la terminació -ÜRŪ, pronunciada -örju en llatí vulgar, després -ōjro, passant per -ger(o), donà -ē(r), tal com -ero en castellà i -é en gascó (BDC XXIII, 251, § 13; *Voc. Aran.*): d'aquí *bolhtë* a Tor de V. Ferrera, *bulté* o *bulterót* a Àreu, *bolhtë* a Estaon de Cardós (BDC XXIII, 319), al Flamicell (Violant, BCEC XLV, 286, 241); «àguiles i *bolhtës*» a Manyanet, *Roc del bolhtë* entre Urgellet i Andorra (a Argolell, 1964); —cf. aran. *butét*, 1930; bearn. *boutè* (Palay),²⁰ *volter* a la Vall d'Ager (Porcioles, *Folk. d'A.*, p. 39). I es veu que així continua fins al Maestrat: «Veuu Penyagolosa? Si un jorn me diu: / —Ves, dus-me d'aquells cingles un *volter* viu—, / jo aniré allà arrapant-me roques amunt, / pel desitj de Seidia cumplir²⁵ a punt», *Seidia*, 121. *Golter*.

Andorr. *voltúria* «ave grande de rapina» DAG: sembla descendent semiculte d'una mena de pl. neutre ll. *vulturia*, que per un fet de metacedeusí el poble el sentí com més propi per a derivat de *volar* que no pas de *voltar*, d'on **voltúria* > *volúria*. Cap als Pirineus semblen haver quedat algunes restes de la variant ll. VULTUR, -ÜRIS, en forma genuïnament catalana. És sabut que VULTUR i VULTURIUS foren concurrents igualment clàssics en ll.: aquell en Virgili etc., aquest en Plaute,³⁵ Lucreci, Plini etc.; VULTUR donà el cast. *buitre*, port. *butre*, bearn. *bútre* (Lespy, *Gramm. Bé.*, p. 11), mentre que de l'altre venien no sols el cat. *voltor*, sinó oc. *voltor*, it. *avvoltoio* (Jud, *ASNSL* CXXIV, 405), roms. del Banat *bultoare* (Puşcariu, *ZRPh*. XXVII, 747) i potser el fr. *vautour*.

De VULTUR en català queda almenys algun testimoni segur a Ribagorça-Pallars: *búltre* a Viacamp sentit com a apellatiu; *Panibustro* < Pena de *Bultro* en el terme d'Enviny serres amunt de Sort. Des del Berguedà⁴⁵ al Vallespir apareix *búltro* (*búltu*): usat per les guies de CATORRAS i d'altres, que ja és més dubtós com se pugui explicar. En tot cas *Serrat Bultro* és el cim més alt de la Serra d'Ensija (entre Saldes i Peguera), *Pla del búltu*, 1402 alt. 6×610 (quadr. Lambert), a la ratlla entre Prats de Molló i Rocabrúna. Potser de *vúltor* amb un possible tractament mig-savi, amb la ũ postònica i la forma de la vocal tònica conservades (cf. l'and. *volúria*; però cf. VELLOR VELLÖRE); és veritat que també podria ser un pseudo-primitiu extret de *voltor*, pron. *bultó* (cf. el plural *voltons* verdaguerià), sentit com un diminutiu en -ó i per tant impropí per a un ocell enorme com el voltor.

DERIV.: *Voltorada*. +*Voltorenc* adj. (*voltorencia*, Aversó, *Torc.*, § 1778). *Voltoreny* [S. XVI, *AlcM*] i⁶⁰

veg. l'eiv. *BOLTERENY*. *Voltorera*, nom de diversos orònims o topònims menors (el DAG, en cita un de les vegueries de Lleida o Seu-Tremp, i n'hi ha d'altres); almenys *Voltrera* llogaret p. Organyà; a Cerdanya, *La Votorera* partida muntanyenca que a Enveig pronunciaren *la buturèra*; i a Brangolí (1959), *buiturèra* (igual al cadastre de 1933), car ja som arran de la zona llgd. on *roure* > *roire*, *joune* > *joine*, *coure* > *coire*. *Boteri* (deriv. del pall. *volter*, supra), Boí, despectiu aplicat a gossets sense valor, que no són caçadors ni de pastor, ni peluts ni rascos, «aquells *boterins* de la Farga, que sempre vos lladren» (pastors de la Montanyeta de Caldes, 1970). +*Votiró* 'espècie de bertrol', per pescar escant-lo amb cucs: en els estayols emp. de Vilacolum (1958) VULTURIONEM, cf. cast. *buitrino* id., ja *buitrino* c. 1630 en l'andalús Barahona de Soto (ed. Rdz. Marín, pp. 383, 384, 394).

SAVIS: *Vulturi*; *vultúriads*.

1 Tanmateix no és ja possible descartar del tot el supòsit que aquest *buitre* val. sigui d'herència mossàrab, car altrament fóra ben estrany que no topem absolutament amb cap NL en *Voltor* o *Voltr* en tota la llargada del P. Val. des de l'Ebre fins al Segura, quan tants noms d'aquests hi ha en la del Princ., i això que a les Serres Ibèriques el voltor abunda més. En canvi els NLL com *Buitrera* etc. s'hi troben a dotzenes (entre molts *La Buitrera*, muntanyeta de 376 alt. entre Castelló i Rugat, 1962), *La buitrera* serrat i la *Cova del búiitre* a Olocau de Carraixet (1962). Cert que ULTR- dona normalment *olt/ult* en mossàrab, i ALT/alt, però hi pogué haver discrepàncies locals: *buçais* «taza pequeña y basta de barro» marroq. (Lerchundi) PULTARIUM: fets connexos en *escucar skulkan* (ESCORCOLLAR); *Utrera*, ciutat de 30.000 hab. a les muntanyes SE. de Sevilla; cf. els articles *xaut* i *xaux* de Simonet.

Voltorn 'vent càlid', del ll. VULTURNUS 'vent', 'vent del Sud'. Fontserè, c. 1925, anotava «vent de la part de Lleida, a Castella *bochorno*, vent calent, porta pluges, pot durar dies i aleshores porta temporals i pluges grosses i seguides»; però a Saidí, vent de llevant. A Griera l'informen els corresponsals de l'IEC, *butorn*, *boltorn* (a Andorra, Pallars i Fraga) (BDC II, 79) i jo mateix vaig anotar *boltrorn* a Fraga (1956). D'aquí d'altra banda, el cast. BOCHORNO [S. xv, *buchurno*; S. XIII, *vulturno*] i Luixon *bautourn* 'vent del SO'.

Voltornet 'cabaneta', V. *volta* (VOLDRE) *Voltregà*, òbviament impossible l'etim. d'*AlcM*, no sols des del punt de vista morfològic, sinó perquè mai ha tingut -r, i les formes antigues *Voltregan*, *Veltr*-, indiquen un NP germànic dels freqüents en -KA, -KAN; potser junt amb *BESTRACA*, de BERHTIKAN, amb repercussió de líquida i dissimilacions diferents; si aquest no és bascoide, cf. *bazter* 'racó'; i coll de *Bastarra*; no descartem, doncs, un bascoide BAZTER-KAN > *Voltregà* (car si bé hi hauria greu entrebanc fonètic potser a base de fenòmens inductius, no es pot decla-